

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 12. desember 2024 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Cecilie Østensen Berglund
dommer Kine Steinsvik
dommer Thom Arne Hellerslia
dommer Eyvin Sivertsen

HR-2024-2273-A, (sak nr. 24-070307SIV-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 15. mars 2024

A v/verge
B v/verge

(advokat Anna Alexandrovna Lutina
– til prøve)

mot

C

(advokat Kim Ellertsen)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Steinsvik:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder utmåling av erstatning for forsørgertap. Spørsmålet er om det skal gjøres fradrag i erstatningen for forsikringsytelser etter den såkalte «kan-fradragsregelen» i skadeserstatningsloven § 3-1 tredje ledd andre punktum.
- (3) D ble 5. april 2022 knivstukket og drept av sin daværende samboer, C. Hun etterlot seg to barn, A og B. Barna, som var henholdsvis fem og nesten tre år gamle ved morens død, hadde forskjellige fedre.
- (4) Ved Buskerud tingretts dom 19. oktober 2023 ble C dømt for forsettlig drap til fengsel i 15 år. Dommen omfattet også sivile krav, herunder krav fra de to etterlatte barna om erstatning for forsørgertap. Kravene ble tatt til følge, og tingretten utmålte forsørgertapserstatning med 830 579 kroner til A og 901 994 kroner til B. Hvert av barna ble også tilkjent 400 000 kroner i oppreisningserstatning.
- (5) D var dekket av gruppelivsforsikringer gjennom sin arbeidsgiver. Tingretten gjorde ikke fradrag i erstatningen for utbetalte forsikringsytelser til barna, og uttalte at den ikke fant det rimelig at forsikringsytelsene skulle komme C til gode i form av en reduksjon av hans ansvar for å erstatte barnas forsørgertap.
- (6) C anket over straffekravet og begjærte ny behandling av de sivile kravene. Borgarting lagmannsrett avsa dom 15. mars 2024. C ble også i lagmannsretten dømt for forsettlig drap til fengsel i 15 år. Han ble videre dømt til å betale 425 000 kroner i oppreisningserstatning til hvert av barna. Domsslutningen for forsørgertapserstatningen lyder slik:
- «3. C dømmes til å betale 570 000 – femhundreogsyttitusen – kroner til A i erstatning for tap av forsørger.
4. C dømmes til å betale 590 000 – femhundreognittitusen – kroner til B i erstatning for tap av forsørger.»
- (7) For lagmannsretten var det fremlagt nye beregninger av forsørgertapet blant annet på grunn av endrede regler om barnepensjon. Erstatningen ble på denne bakgrunn redusert. Lagmannsretten fant ikke grunnlag for å lempe erstatningsansvaret etter skadeserstatningsloven § 5-2.
- (8) Lagmannsretten gjorde et skjønnsmessig fradrag i erstatningene til hvert av barna med 150 000 kroner, basert på at de hadde mottatt forsikringsutbetalinger med om lag 1,6 millioner kroner hver.
- (9) A og B ved verger har anket til Høyesterett over lagmannsrettens saksbehandling og lovanvendelse knyttet til spørsmålet om fradrag i forsørgertapserstatningen.
- (10) Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 25. juni 2024 ble anken over lovanvendelsen tillatt fremmet.

- (11) For Høyesterett er det fremlagt en ny justert beregning av forsørgertapserstatningen før eventuelle fradrag. Det er enighet om at tapet utgjør 613 906 kroner for A og 742 576 kroner for B.
- (12) Det er videre opplyst at barna, etter lagmannsrettens dom, har fått utbetalt forsikring under ytterligere en gruppelivsforsikring, som D hadde gjennom sitt medlemskap i Utdanningsforbundet. Hvert av barna har etter dette fått utbetalt forsikringsytelser med til sammen 17,5 ganger folketrygdens grunnbeløp (G). Med G-satsen som gjaldt på drapstidspunktet, utgjør dette noe under 1,9 millioner kroner.

Partenes syn på saken

- (13) De ankende parter – *A og B ved verger* – har i korte trekk anført:
- (14) Etter skadeserstatningsloven § 3-1 tredje ledd beror det på et konkret skjønn om det skal gjøres fradrag for utbetalte forsikringsytelser.
- (15) Alminnelige forsikringsytelser, som i saken her, bør ikke lede til fradrag. Formålet med forsørgertapserstatning og livsforsikring er også forskjellig. Ved utmåling av erstatning for forsørgertap i forbindelse med straffesaker må skyldgraden og omstendighetene rundt den straffbare handlingen trekkes inn.
- (16) Tidligere rettspraksis om fradrag må ses i lys av rettsutviklingen og kritikken reist i den juridiske litteraturen. Det er urimelig og støtende om forsikringsutbetalingene her skal komme C til gode.
- (17) A og B ved verger har lagt ned slike påstander:
- «1. C dømmes til å betale erstatning for tap av forsørger til A begrenset oppad til 613 906 kroner.
 2. C dømmes til å betale erstatning for tap av forsørger til B begrenset oppad til 742 576 kroner.
 3. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker etter dommens forkynnelse, og det skal betales forsinkelsesrente fra forfall inntil betaling skjer.»
- (18) Ankemotparten – *C* – har i korte trekk anført:
- (19) Skadeserstatningsloven § 3-1 tredje ledd andre punktum hjemler skjønnsmessig fradrag for forsikringsytelser. Lagmannsretten har anvendt bestemmelsen korrekt og i tråd med rettspraksis.
- (20) Forsikringsytelsenes karakter og størrelse er det dominerende momentet ved vurderingen av om fradrag skal gjøres. Her innebærer utbetalte forsikringer at de skadelidte vil få en betydelig økonomisk overkompensasjon. Forsikringene som var tegnet, var heller ikke finansiert av avdøde og representerte ikke oppspart kapital. Det må også tas hensyn til om forsikringsselskapene kan kreve regress hos skadevolder.

(21) Det straffbare forholdet og utvist skyld hos skadevolder er ikke relevante momenter i vurderingen av om det skal gjøres fradrag.

(22) C har lagt ned slik påstand:

«Anken forkastes.»

Mitt syn på saken

Saksforholdet og problemstillingen

(23) Partene er enige om beregningen av forsørgertapet.

(24) Forsikringene D var dekket av, besto av to gruppelivsforsikringer tegnet av hennes arbeidsgiver, X AS, i to ulike forsikringsselskaper. Til sammen hadde disse forsikringene en gruppelivsdekning på 30 G.

(25) I tillegg var D dekket av en grunnforsikring gjennom sitt medlemskap i Utdanningsforbundet. Denne forsikringen inneholdt en kollektiv livsforsikring på 5 G og tilkom alle medlemmene i forbundet.

(26) De to etterlatte barna var de eneste begunstigede etter forsikringsavtalene, og forsikringssummen under hver av forsikringene er delt likt mellom dem. Til sammen er det utbetalt rundt 1,9 millioner kroner til hvert av barna.

(27) Spørsmålet i saken er altså om det skal tas hensyn til forsikringsytelsene ved utmålingen av forsørgertapserstatningen etter den såkalte «kan-fradragsregelen» i skadeserstatningsloven § 3-1 tredje ledd andre punktum.

(28) Jeg føyer til at barna ved lagmannsrettens dom også ble tilkjent 425 000 kroner hver i oppreisningserstatning. Lagmannsretten fant at særlige grunner tilsa et tillegg til den normerte erstatningen ved forsettlig drap. Den la vekt på at saken gjelder et «særlig brutalt drap», der D ble påført 22 knivstikk i hals, bryst, buk og armer. Hun ble forlatt livstruende skadet og døde etter hvert av pustesvikt og forblødning. De to barna lå og sov i etasjen over der drapet skjedde. Lagmannsretten la videre vekt på at barna mistet sin eneste omsorgsperson og muligheten til å vokse opp sammen som brødre i sitt felles hjem. De er også begge påført psykiske skader som følge av drapet.

«Kan-fradragsregelen» – rettslige utgangspunkter

(29) Skadeserstatningsloven § 3-4 gir regler om erstatning for tap av forsørger til etterlatte som avdøde helt eller delvis forsørget ved dødsfallet. Formålet med erstatningen er at de etterlatte skal kunne opprettholde sin tilvante levestandard, så langt denne var et resultat av avdødes forsørging, jf. Rt-1998-639 på side 645. Både bortfall av avdødes økonomiske innsats og tap av bidrag i form av arbeid i hjemmet og omsorg, skal erstattes.

(30) Paragraf 3-4 andre ledd gir regler om erstatningsutmålingen og viser blant annet til den generelle fradragsregelen i § 3-1 tredje ledd, som lyder slik:

«Ved erstatningsutmålingen gjøres fradrag for lønn under sykdom og liknende ytelser, trygdeytelser, ytelser fra pensjonsordning i arbeidsforhold eller yrke og for forsikringsytelser i den utstrekning den erstatningsansvarlige har betalt premien. Videre kan tas hensyn til forsikringsytelser som ikke går inn under foregående punktum, til annen vesentlig økonomisk støtte som skadelidte har fått eller kommer til å få som følge av skaden og til forholdene ellers.»

- (31) Den såkalte «kan-fradragsregelen» fremgår av andre punktum. Ordlyden gir anvisning på et konkret skjønn, både med hensyn til *om* en forsikringsytelse skal føre til reduksjon i erstatningen, og *hvor stort* fradrag som i tilfelle skal gjøres. Loven gir ikke nærmere veiledning om hvilke momenter vurderingen skal baseres på.
- (32) Den legislative begrunnelsen for regelen er at skadevolder ikke uten videre skal nyte godt av forsikringer som skadelidte måtte ha tegnet, jf. Rt-1998-639 på side 646. At adgangen til å gjøre fradrag for forsikringsytelser beror på skjønn, innebærer videre at det erstatningsrettslige grunnprinsippet om at skadelidte skal ha dekket sitt fulle økonomiske tap, men ikke mer enn det, ikke gjelder fullt ut med virkning for forsikringsytelser. Lovens utgangspunkt er altså at skadelidte skal få dekket sitt økonomiske tap gjennom erstatning og dessuten kan motta forsikringsutbetalinger i tillegg.
- (33) Fradragsregelen er i nyere rettspraksis særlig behandlet i avgjørelsen HR-2023-268-A. Saken gjaldt utmåling av erstatning etter pasientskadeloven for forsørgertap for gjenlevende ektefelle og to barn etter at en kvinne døde av kreft som følge av mangelfull diagnostisering. Etter pasientskadeloven § 4 gjelder skadeserstatningsloven for utmålingen, og spørsmålet i saken var om det skulle gjøres fradrag i erstatningen for utbetaling etter en gruppelivsforsikring.
- (34) Etter en gjennomgang av de relevante uttalelsene i lovforarbeidene – NUT 1971: 5 og Ot.prp. nr. 4 (1972–1973) – oppsummerer førstvoterende i avsnitt 31 at det normalt ikke vil være aktuelt å gjøre fradrag for «mer alminnelige livsforsikringsytelser». Samordning vil først være aktuelt ved «mer betydelige» forsikringsytelser. Det bør vises «romslighet» ved vurderingen. Den nærmere grensedragningen er overlatt til domstolene, som «kan tilpasse seg det som til enhver tid vil synes rimelig». Jeg slutter meg til denne generelle oppsummeringen av lovforarbeidene, som gir sentrale føringer for den skjønnsmessige vurderingen.
- (35) På bakgrunn av øvrige rettskilder og opplysninger om forekomsten av gruppelivsforsikringer i norsk arbeidsliv gir førstvoterende deretter i avsnitt 52 og 53 følgende retningslinje for skjønnsutøvelsen etter «kan-fradragsregelen»:

«Basert på min gjennomgang av rettskildene og dagens situasjon med hensyn til livsforsikringsdekning mener jeg følgende retningslinje – slik forholdene er i dag – bør gjelde for det skjønn som skal foretas etter 'kan-fradragsregelen': Det gjøres ikke fradrag for utbetalte livsforsikringer i forsørgertapserstatning dersom utbetalingene er på 15 G eller mindre for voksne og 5 G eller mindre for barn.

Ved forsikringsutbetalinger til etterlatte ut over dette nivået mener jeg at det – i tråd med forarbeidene – skal vises atskillig varsomhet med å gjøre fradrag. Jeg antar at det først er ved utbetalinger som for den enkelte etterlatte er vesentlig over 15 G for voksne og 5 G for barn, at det bør være aktuelt å gjøre en nærmere vurdering.

Hvilke momenter som i så fall bør trekkes inn i dette skjønnet, gir ikke saken her foranledning til å gå inn på.»

- (36) Ektefellen hadde mottatt 15 G og barna 2 G hver, og førstvoterende fant det «klart» at disse beløpene ikke skulle komme til fradrag i forsørgertapserstatningen, jf. avsnitt 54.
- (37) Veiledningen gitt i dommen innebærer etter mitt syn at det ved utbetaling av livsforsikringsytelser innenfor de angitte nivåene ikke skal skje fradrag. I samsvar med uttalelsene i forarbeidene må slike ytelser etter dagens forhold regnes som alminnelige livsforsikringsytelser, og forutsetningen er da at det ikke skal skje noen samordning. Det er først ved forsikringsutbetalinger til den enkelte som er «vesentlig over» de angitt nivåene, at det er aktuelt å gjøre en nærmere vurdering.
- (38) I saken her overstiger utbetalingene til hvert av barna det nivået som er angitt for barn i HR-2023-268-A avsnitt 52. Hovedgrunnen til dette er imidlertid at Ds barn var de eneste begunstigede etter de aktuelle forsikringsavtalene, med den konsekvens at hele dekningen tilfalt dem. Retningslinjene i 2023-dommen er ikke utformet med sikte på denne situasjonen.
- (39) Det er altså på den ene siden tale om livsforsikringsytelser som D hadde gjennom sitt ordinære arbeidsforhold i omsorgssektoren og sitt fagforeningsmedlemskap. Samtidig er forsikringsutbetalingene til hvert av barna med til sammen 17,5 G relativt betydelige.
- (40) I tidligere rettspraksis om «kan-fradragsregelen» har særlig nivået på ytelsene stått sentralt, jf. gjennomgangen av rettspraksis og oppsummeringen av denne i HR-2023-268-A avsnitt 33 følgende. Jeg finner derfor grunn til å gjøre en nærmere vurdering av om det her bør tas hensyn til den utbetalte forsikringsdekningen.
- (41) Som allerede nevnt vil sentrale momenter ved vurderingen være størrelsen på de utbetalte beløpene, og om ytelsene overstiger det som kan karakteriseres som «alminnelige livsforsikringsytelser».
- (42) Bistandsadvokaten har på vegne av barna gjort gjeldende at det må legges vekt på omstendighetene rundt den straffbare handlingen og på skyldgraden. Hun har vist til at C er dømt for forsettlig drap, og at det vil stride mot den allmenne rettsfølelsen om forsikringsdekningen i en slik situasjon skal redusere hans ansvar for barnas forsørgertap.
- (43) Som et generelt utgangspunkt kan karakteren av den skadevoldende handlingen og skyldgraden bare tillegges begrenset betydning ved vurderingen av om det skal gjøres fradrag for utbetalte forsikringer etter utmålingsregelen i skadeserstatningsloven § 3-1 tredje ledd andre punktum, jf. Rt-1999-1382 på side 1391 og Rt-2002-481 på side 487. Slike forhold må i første rekke fanges opp ved utmålingen av oppreisningserstatningen, noe lagmannsretten også har gjort i saken her.
- (44) Samtidig er det i forarbeidene til bestemmelsen vist til sammenhengen mellom «kan-fradragsregelen» i § 3-1 tredje ledd andre punktum og adgangen til lemping av skadevolders ansvar, jf. Ot.prp. nr. 4 (1972–1973) side 36. Det heter her at det i tilfeller hvor lempingsregelen kan komme til anvendelse, vil være adgang til å ta hensyn til forsikringsytelsen ved avgjørelsen av om ansvaret skal lempes. I tilfeller hvor lemping

«ikke er aktuelt», skal det «atskillig til før en forsikringsytelse overhodet medfører at skadelidte får redusert erstatning».

- (45) Med utgangspunkt i forarbeidene mener jeg at det i tilfeller der lemping ikke er aktuelt, er grunn til å vise ytterligere varsomhet ved vurderingen av om samordning skal skje. Dette må gjelde også der lemping ikke er aktuelt på grunn av den skadevoldende handlingen og utvist skyld hos skadevolderen, jf. dagens lempingsregel i § 5-2 der «skyldforhold» inngår i vurderingen av om ansvaret skal lempes.
- (46) En slik tilnærming er etter mitt syn også best i samsvar med den legislative begrunnelsen bak «kan-fradragregelen»; at skadevolder ikke uten videre skal nyte godt av forsikringer som skadelidte måtte ha tegnet. Som påpekt av Viggo Hagstrøm og Are Stenvik, *Erstatningsrett*, 2. utgave, 2019 side 570 er bestemmelsen «en smidigere regel, som i større grad åpner for å ta hensyn til konkret rimelighet».
- (47) Jeg føyer til at det i denne sammenhengen ikke kan ha noen betydning at de livsforsikringene det er tale om, ikke er tegnet av skadelidte selv, men er kollektive forsikringer som er tegnet av skadelidtes arbeidsgiver og gjennom Ds medlemskap i fagforening.
- (48) Forsvarer har på sin side vist til at det bør tas hensyn til at skadevolder ved forsettlig skadeforvoldelse som her, avhengig av forsikringsvilkårene kan bli møtt med krav om regress fra forsikringsselskapet, jf. § 3-7 nr. 3. Det er ikke holdepunkter i saken her for at forsikringsselskapene vil gjøre regresskrav gjeldende mot C for de utbetalte livsforsikringsytelsene og jeg går derfor ikke nærmere inn på problemstillingen.
- (49) Gjennomgangen gir etter mitt syn grunnlag for følgende oppsummering:
- (50) Ved vurderingen av om utbetalte livsforsikringsytelser skal komme til fradrag i de etterlattes forsørgertapserstatning, står det sentralt om utbetalte ytelser kan karakteriseres som «mer alminnelige livsforsikringsytelser». Størrelsen på forsikringsdekningen for den enkelte skadelidte har betydning, men fradrag er bare aktuelt der det dreier seg om utbetalinger som vesentlig overstiger det som kan karakteriseres som et alminnelig nivå. Det skal vises romslighet overfor skadelidte ved vurderingen.
- (51) Dersom lemping av skadevolders ansvar ikke er aktuelt som følge av den skadevoldende handlingen og skadevolderens skyld, skal det atskillig til før det kan anses rimelig å gjøre fradrag for utbetalte livsforsikringsytelser.

Konkret vurdering

- (52) Ved den konkrete vurderingen tar jeg utgangspunkt i at D ved sin død var dekket av gruppelivsforsikringer gjennom arbeidsforholdet sitt i omsorgssektoren. Hun hadde i tillegg en grunnforsikring gjennom medlemskapet i Utdanningsforbundet. Dette er i utgangspunktet alminnelige livsforsikringsytelser.
- (53) Nivået på den samlede forsikringsdekningen på 35 G er høy, men jeg kan vanskelig se at dette i seg selv tilsier fradrag i forsørgertapserstatningen. Vurderingen skal dessuten gjøres

særskilt «for hver enkelt erstatningsberettiget», jf. skadeserstatningsloven § 3-4 andre ledd andre punktum.

- (54) Den utbetalte forsikringssummen til hvert av barna på 17,5 G er relativt høy og vil – økonomisk sett – innebære en reell fordel for dem. Hensynet til å motvirke overkompensasjon kan ut fra dette tilsi at det gjøres et skjønnsmessig fradrag i erstatningen til hver av dem. Beløpenes størrelse skyldes imidlertid, som jeg har nevnt, at barna var de eneste begunstigede etter forsikringsavtalene. En tilsvarende utbetaling til en voksen etterlatt ville klart nok ikke ha ledet til fradrag ut fra føringene gitt i HR-2023-268-A.
- (55) Jeg har vært noe i tvil, men ut fra den varsomhet forarbeidene gir anvisning på ved anvendelsen av «kan-fradragsregelen», og ut fra forutsetningen om at det skal atskillig til før samordning skal skje der det ikke er grunnlag for lemping, har jeg kommet til at samordning i dette tilfellet ikke vil være rimelig og derfor ikke skal skje.
- (56) Etter dette skal det ikke gjøres fradrag etter skadeserstatningsloven § 3-4 andre ledd, jf. § 3-1 tredje ledd andre punktum for de utbetalte livsforsikringsytelsene til de to barna.

Konklusjon

- (57) Anken har ført frem, og erstatning for tap av forsørger tilkjennes i samsvar med de ankende parter nedlagte påstander.
- (58) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. C dømmes til å betale 613 906 – sekshundreogtrettentusennihundreogseks – kroner til A ved verge innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen.
 2. C dømmes til å betale 742 576 – syvhundreogførtitotusenfemhundreogsyttiseks – kroner til B ved verge innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen.
- (59) Dommer **Sivertsen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (60) Dommer **Hellerslia:** Likeså.
- (61) Dommer **Østensen Berglund:** Likeså.
- (62) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(63) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. C dømmes til å betale 613 906 – sekshundreogtrettentusennihundreogseks – kroner til A ved verge innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen.
2. C dømmes til å betale 742 576 – syvhundreogførtitotusenfemhundreogsyttiseks – kroner til B ved verge innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen.